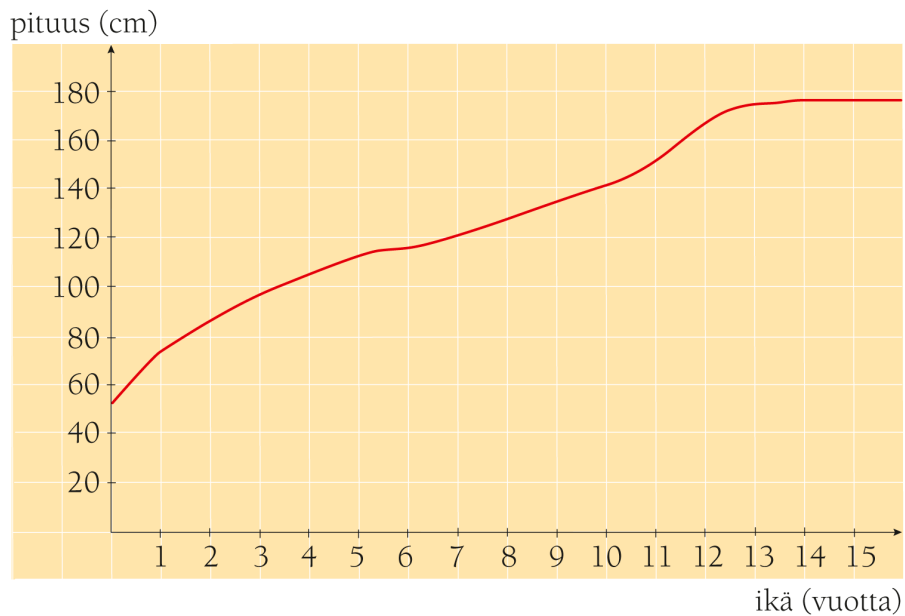

Muutosnopeus ja derivaatta

Esimerkki 1

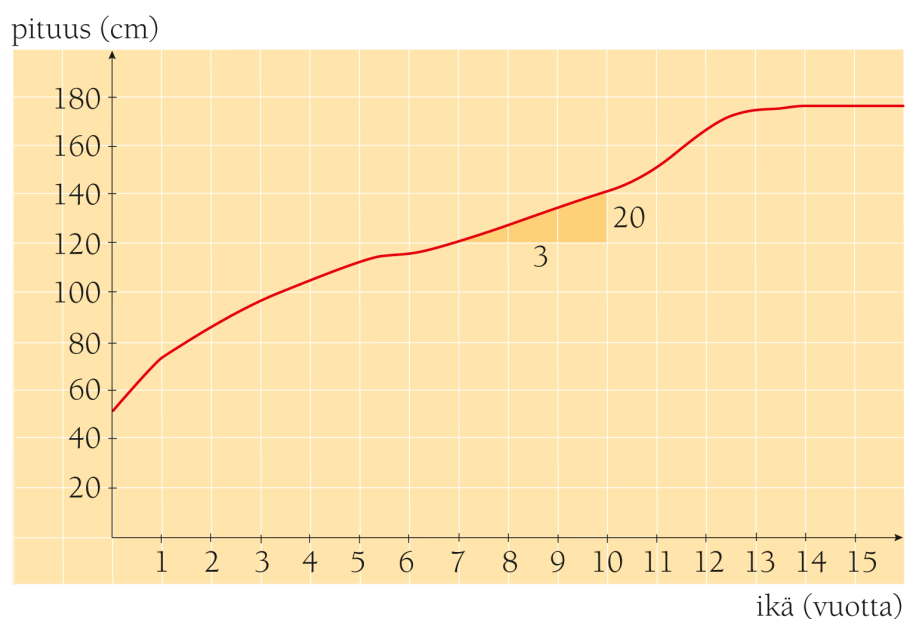
Kuvassa on Lumin lapsuusajan kasvukäyrä. Määritä käyrästä Lumin kasvunopeus yksikössä cm/vuosi **a)** 8-vuotiaana, **b)** 1-vuotiaana.

Ratkaisu

Kasvukäyrä on 7–10 ikävuoden välillä likimain suora, kasvu on tällöin tasaista. Kasvunopeuden ilmaisee

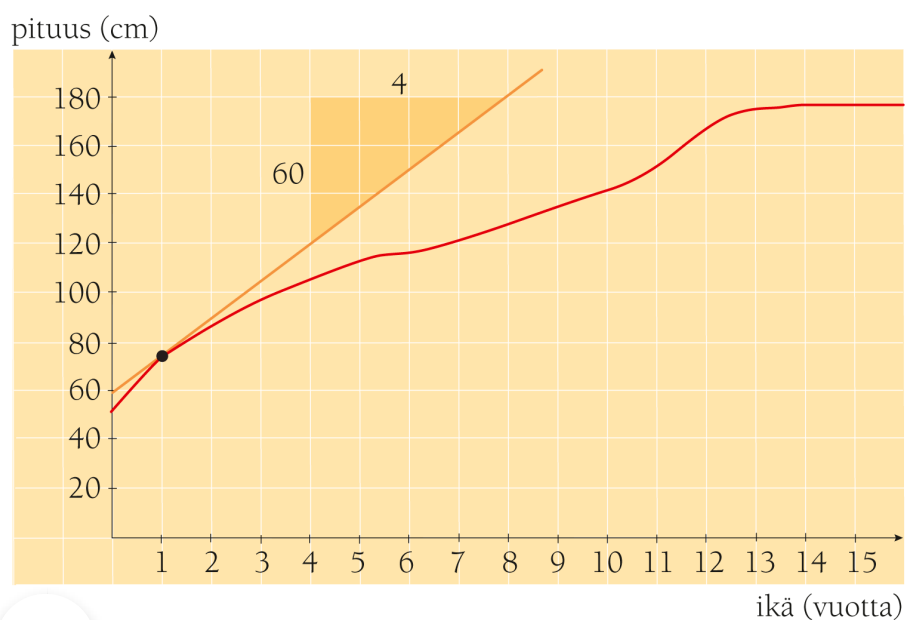
suoran kulmakerroin. Se voidaan laskea piirtämällä kuvaan sopiva apukolmio.

Kasvunopeus on 8 vuoden iässä

$$k = \frac{y:n \text{ muutos}}{x:n \text{ muutos}} = \frac{20}{3} = 6,66... \approx 7 \text{ (cm/vuosi)}$$

b) Kasvukäyrä ei ole 1 vuoden kohdalla suora. Piirretään tähän kohtaan käyrää sivuava suora ja lasketaan sen kulmakerroin kuvan apukolmion avulla. Kulmakerroin ilmaisee kasvunopeuden.

Kasvunopeus on 1 vuoden iässä

$$k = \frac{y:n \text{ muutos}}{x:n \text{ muutos}} = \frac{60}{4} = 15 \text{ (cm/vuosi)}$$

Lumin kasvunopeus on **a)** 8-vuotiaana 7 cm/vuosi ja
b) 1-vuotiaana 15 cm/vuosi.

Esimerkki 3

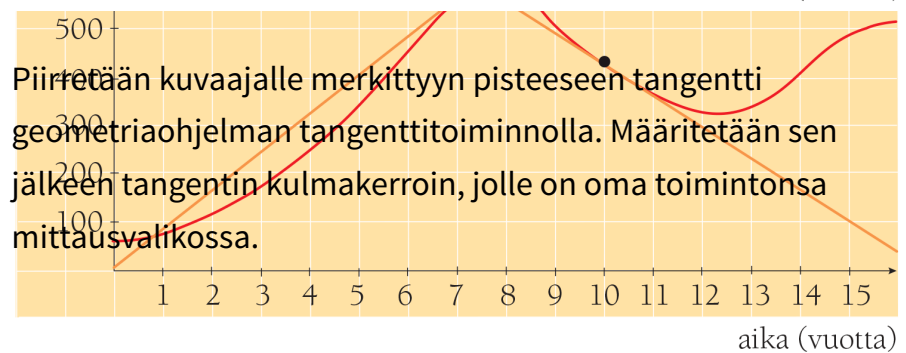
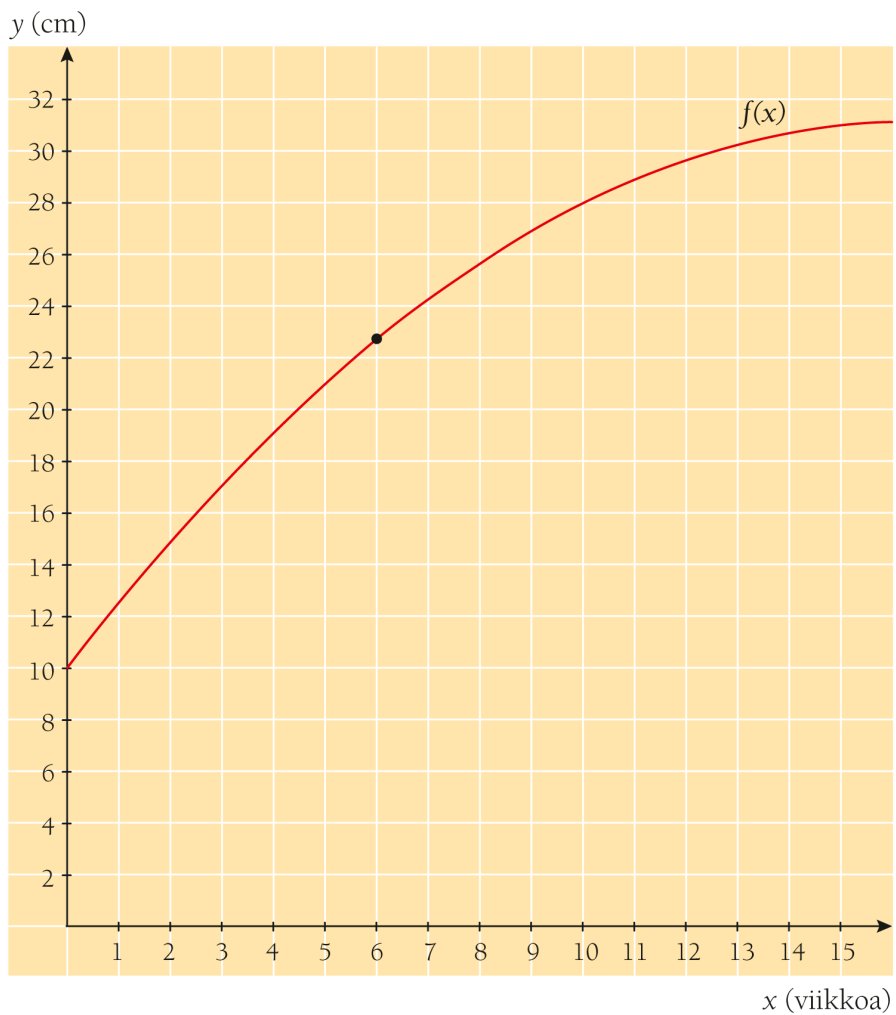
Funktio $f(x) = -0,08x^2 + 2,6x + 10$ ilmaisee viherkasvin korkeuden senttimetreinä x viikkoa kasvin ostamisesta 15 ensimmäisen viikon ajan. Määritä graafisesti viherkasvin kasvunopeus, kun ostopäivästä on kulunut 6 viikkoa.

Ratkaisu

Piirretään geometriaohjelmalla funktion kuvaaja.
Merkitään kuvaajalle piste arvon $x = 6$ kohdalle kirjoittamalla syöttökenttään $(6, f(6))$.

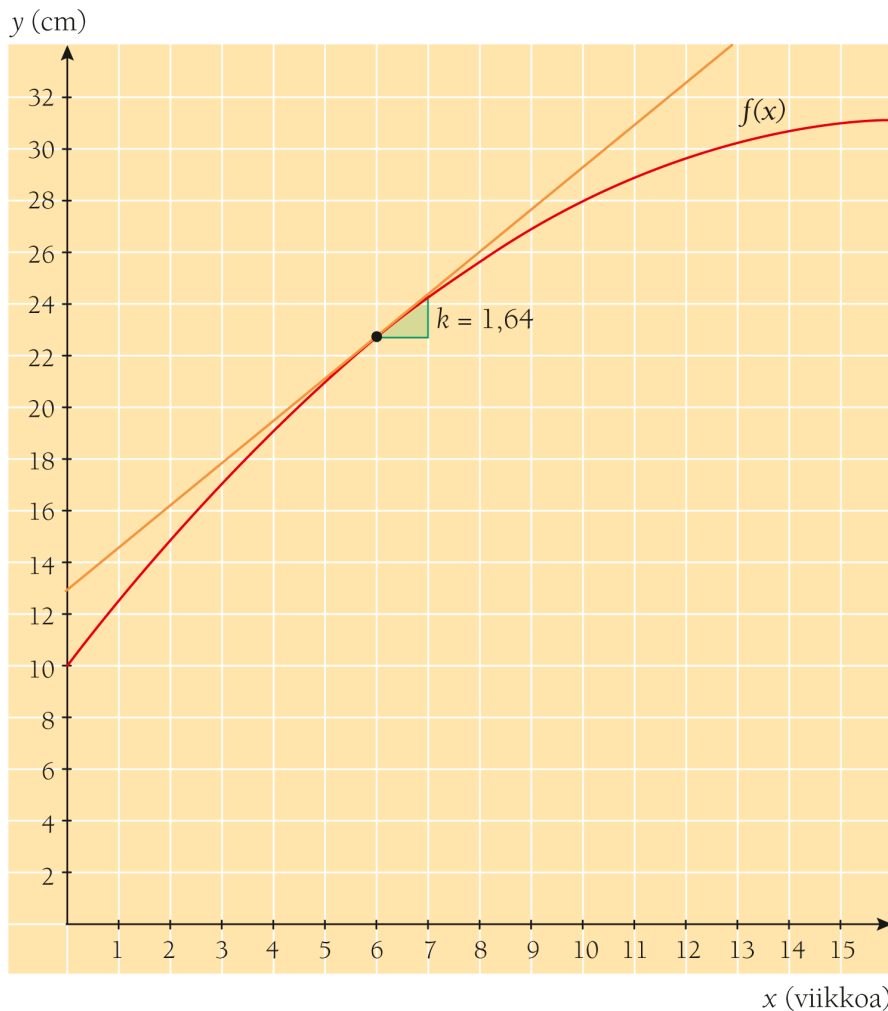

Ratkaisu

Selvitetään tangenttien kulmakertoimet apukolmioiden avulla.

Kulmakerroin on 1,64, joten viherkasvin kasvunopeus on noin 1,6 cm/viikko.

Kulmakerroin on negatiivinen. Kanien määrä vähenee nopeudella 70 yksilöä/vuosi.

Vastaus

Vastaus
Kasvunopeus on 1,6 cm/viikko.

Kanien määrä **a)** kasvaa nopeudella 80 yksilöä/vuosi ja **b)** vähenee nopeudella 70 yksilöä/vuosi.

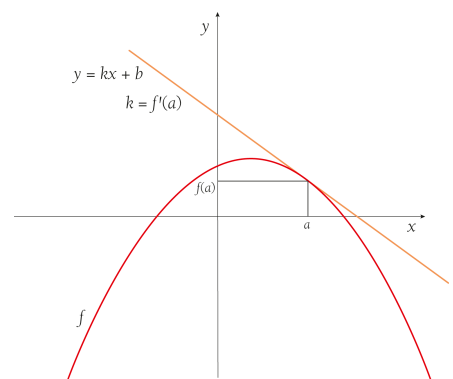
Derivaatta

Funktion muutosnopeuden ilmaisevaa tangentin kulmakerrointa kutsutaan **funktion derivaataksi**.

Funktion muutosnopeus voidaan laskea myös siinä tapauksessa, että kuvaaja ei liity käytännön tilanteeseen.

Funktion f derivaatta kohdassa a on funktion kuvaajalle kohdassa a piirretyn **tangentin kulmakerroin**. Funktion derivaatasta kohdassa a käytetään merkintää $f'(a)$. Se

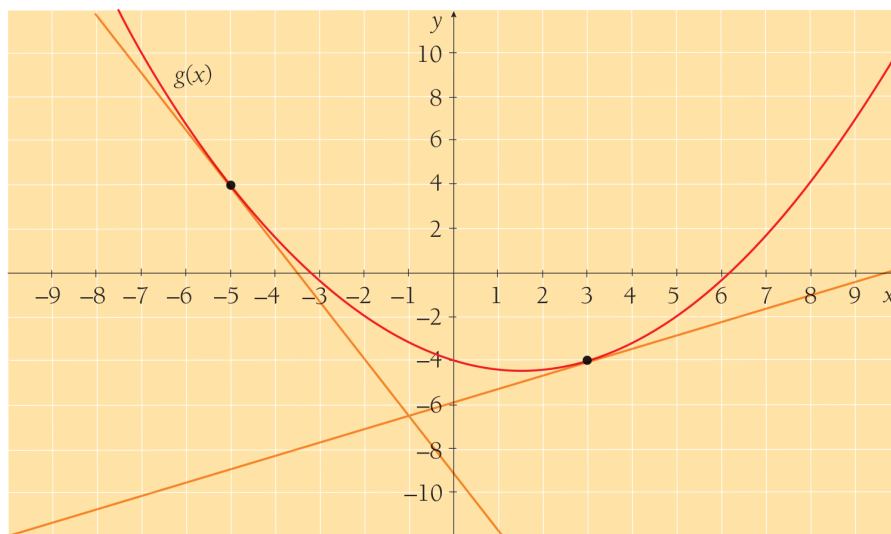
Tangentin kulmakertoimen voi katsoa myös ohjelman antamasta tangentsuoran yhtälöstä.

ilmaisee funktion arvon muutosnopeuden kohdassa a .

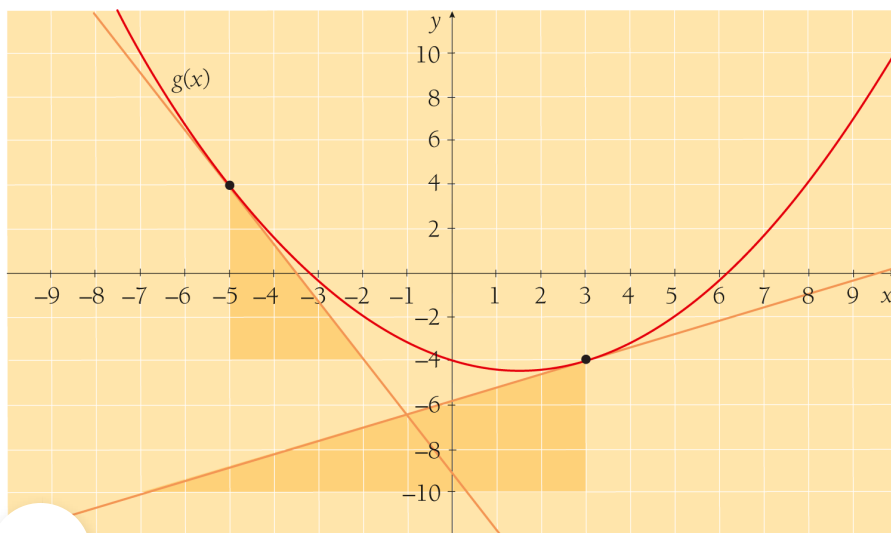
Esimerkki 4

Määritä kuvaajasta funktion $g(x)$ derivaatta kohdissa $x = 3$ ja $x = -5$.

Ratkaisu

Funktion derivaatta on sen kuvaajalle piirretyn tangentin kulmakerroin. Kulmakertoimen laskemiseksi tangentille voidaan piirtää apukolmio. Kuvaajassa ruutu vastaa y -akselin suunnassa kahta yksikköä.

Kohtaan $x = 3$ piirretyn tangentin kulmakerroin on

$$k = \frac{6}{10} = 0,6.$$

Funktion derivaatta kohdassa $x = 3$ on 0,6.

Kohtaan $x = -5$ piirretyn tangentin kulmakerroin on

$$k = \frac{-8}{3} = -2,666... \approx -2,7.$$

Funktion derivaatta kohdassa $x = -5$ on noin $-2,7$.

Vastaus

Derivaatta kohdassa $x = 3$ on 0,6 ja derivaatta kohdassa $x = -5$ noin $-2,7$.

Esimerkki 5

Määritä kuvaajasta

a) $f(-2)$

b) $f'(0)$

c) funktion $f(x)$ derivaatan nollakohdat.

Ratkaisu

a) Merkintä $f(-2)$ tarkoittaa funktion arvoa kohdassa $x = -2$.

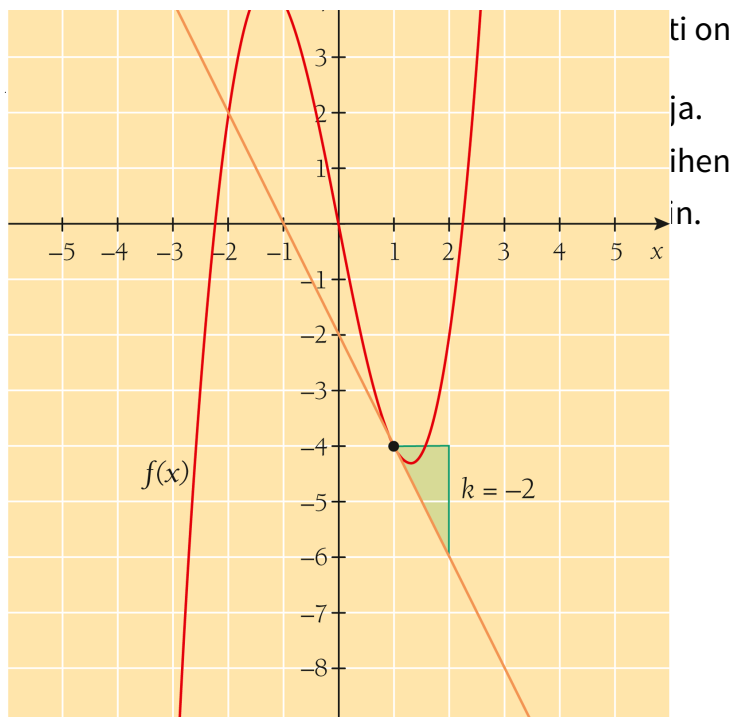
Se saadaan etsimällä kuvaajasta arvoa $x = -2$ vastaava y -koordinaatti. Kuvaajan perusteella $f(-2) = -1$.

b) Merkintä $f'(0)$ tarkoittaa funktion derivaattaa kohdassa $x = 0$. Se on kuvaajalle tähän kohtaan piirretyn tangentin kulmakerroin. Kulmakertoimen laskemiseksi tangentille

an piirtää apukolmio.

Avainkäsitteet:

- funktion muutosnopeus
- tangentti
- tangentin kulmakerroin
- funktion derivaatta

ti on
ja.
ihen
in.

